סמדר. ענבים דקין בהתחלתן לאחר שפרמו מיד: (ה) **וכמה היא יפה.** הקרקע לימכר כשהיא סמדר ולהקל בו: **בד"א.** (ב) בגיסומין אגב קרקע: **בזמן שאכלה לולבי גפנים.** (ג) האשכולות נראה בחזיונות הגפנים ויכר ועדיין לא פרח להיות הענבים גמורים והוא לובן וכן יחזר בתאנים: **אבל אכלה פגים.** בתאנה או בוסר בענבים שהן כפול הלבן והוו כפירות גמורים רואין אותן כו': **לזקין מן העידית.** אותה שומא ששמו ב"ד מאה או מאתים יגבה קרקע במאה או במאתים מן העידית שבנכסיו: **ולא יחיל.** דהאי מיטב של ניזק דקאמר ר' ישמעאל וקשיא לן בפ"ק (ד) אכלה כחוסה משלם שמינה ותרלה רב אידי כגון שאכלה כו' דהמוציא מחבירו עליו הראיה וכחוסה הוא דמשלם אלא מאי מיטב דניזק דקאמר ר' ישמעאל אלו נספיקא מיירי וה"ק אותה ערוגה שאכלה ישלם כפי מה שהיתה ראויה להטיב ולהשביח לקמיה: **כי היאך דסליק.** בימות הקציר: **סמדר.** לאחר שפרמו הענבים מיד ולובנין קודם שפרמו: **כרוך ותני.** הוסיף סמדר עמהם במשנה: **כחש גופנא.** לגבות מן המשלומין מה שיכחישו הענבים בגפנים אם יעמדו שם עד הבציר שתמיד יונקים לחלוח הגפן: **אביי אמר מסיימי ומסיימי ומאן תנא דחייש לכחש גופנא ר"ש.** דשמעת ליה בדוכתא אחריתי: **שסופה להצטער.** אלמא מנכין מן המשלומין כפי מה שעתידה להכחיש: **נכי היה.** בדמי ולדות קמיירי דמנכה לו מה שהכעל עתיד ליתן בשכר המילדת ומזק האשה שהיא נזוקה ומצטערת עכשיו יותר משיש לה מיה הרי הוא משלם לאשה זק ועער ונמצא הכל בכלל ומדמי ולדות שהוא נותן לבעל מנכין שכר מיה: **נכי מזונות.** שהוא צריך להוסיף על מזונות אשתו בימי קישויה והשתא אין קישוי. אלמא מנכינן מה שהוא עתיד להוליד: **דקלא פרסאה.** משוב הוא מאד ונישום בפני עצמו: מסאני

אכלה סמדר ר' יהושע אומר רואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר. ואפילו אם נתקלקל המשוירת משלם כענבים העומדות ליבצר ודוקא בסמדר דענבים פעמים שאלו מתקלקלים ואלו ניצולים לפיכך אין נידונין במשויר אבל תבואה רגילה להתקלקל כולה יחד ובמזיז מודה ר' יהושע או כרבי יוסי הגלילי או כרבנן ובתבואה גדולה כמו סמדר בענבים יקבור כמשויר שבו אי נמי בתבואה לא קנסו כל כך כמו בענבים ולא יהא נידון כמשויר שבו לרבי יהושע ורבאה דאמ"ג דאמר ר' יהושע רואין אותן כאילו עומדות ליבצר מ"מ שמין אותן אגב קרקע דהא ר"ש נמי קאמר הכי בפגים או בוסר וע"כ אגב קרקע שמין אותן כיון דלריבי לשדה (ג) ובפירות גמורים דוקא קאמר רבי שמעון דמשלם פירות גמורים במשנתנו:

ומאי ניהו כי היאך דסליק. הכא משמע דקבר אבי דפליגי בדיון במשויר שבו והקשה ר"מ דבריש הניזקין (גיטין דף מח: ושם) ס"ל לאבי דפליגי אי שיימינן בדניזק או בדמזיק וי"ל אע"ג דמשמע דפליגי אי בדמזיק אי בדניזק דהא תניא פ"ק (דף ו:) בהדיא מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר כו' מ"מ משמע ליה לאבי דבמשויר נמי פליגי מדקאמר ר"ע לא בא הכתוב דמשמע שרוצה לומר לא בא הכתוב להחמיר על המזיק כמו שאמרת אלא דוקא לגבות לזקין מן העידית לבד ואי בעידית לחודיה פליגי א"כ לא היה ר' ישמעאל מחמיר על המזיק טפי מר"ע אלא אדרבה היה ר"ע מחמיר טפי דאין חייב לקנות מעידית דניזק אם אין לו כדפרישית בפ"ק (דף ו: ושם ד"ה כגון): **ר' שמעון בר יהודה היינו רבי יהושע.** תימה אמאי לא קאמר כרוך ותני בד"א בזמן שאכלה לולבי גפנים וסמדר וי"ל משום דאין שייך לכלול סמדר בהדי לולבים דלא הוה ליה להזכיר לולבים אלא הכי ה"ל למימר בד"א בזמן שאכלה סמדר אבל בהדי פגים ובוסר שייך לכוללו שפיר דטעמא משום דחשיב כפגין:

איכא בינייהו כחש גופנא ולא מסיימי. וא"ת לימא תנא בתרא לטפוי ולהחמיר בתשלומין קאתי כדאמר בריש המוכר פירות (ב"ב דף נג:) וי"ל דשאני הכא דדלמא לא בא לטפוי כי אם על חכמים דאמילתייהו דרבנן קאי:

מאן תנא דחייש לכחש גופנא ר"ש **היא.** אבי בא לומר דמסיימי שפיר ולא לאפוקי רבנן דפליגי עליה דר"ש בחוכם קאתי דאינהו נמי חייש אכלה סמדר רבי יהושע אומר רואין אותן כאילו הן ענבים עומדות ליבצר וחכ"א רואין כמה היתה יפה וכמה היא יפה רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון בד"א בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים אבל אכלה פגים או בוסר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר קתני מיהת וחכ"א רואין אותן כמה היתה יפה וכמה היא יפה ולא קתני בששים אלא מאי אית לך למימר בששים ה"נ בששים אמר אביי ר' יוסי הגלילי ור' ישמעאל אמרו דבר אחד ר' יוסי הגלילי הא דאמרן רבי ישמעאל דתניא[ו] [1]מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וק"ו להקדש ולא תימא כרב אידי בר אבין דאמר רב אידי בר אבין כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות ולא ידעינן אי כחושה הואי אי שמינה הואי דאמר קום שלים שמינה במיטב דאיכא השתא דהכי לא אמרינן מאי טעמא המוציא מחבירו עליו הראיה אלא במיטב דלקמיה ומאי ניהו כי היאך דסליק אמר מר ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש במה דברים אמורים שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים הא סמדר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר אימא סיפא אכלה פגים או בוסר הוא דרואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר הא סמדר רואין אותן כמה היא יפה וכמה היתה יפה אמר רבינא כרוך ותני בד"א בזמן שאכלה לולבי גפנים ויחורי תאנים אבל אכלה סמדר פגין או בוסר רואין אותן כאילו ענבים עומדות ליבצר אי הכי ר"ש בן יהודה היינו רבי יהושע איכא בינייהו [2] כחש גופנא ולא מסיימי אביי אמר מסיימי ומסיימי מאן תנא דחייש לכחש גופנא ר"ש בן יהודה היא דתניא[ו] ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש בן מנסיא אונם אינו משלם את הצער מפני שסופה להצטער תחת בעלה אמרו לו אינו דומה נבעלת ברצון לנבעלת באונס אמר אביי הני תנאי ור"ש בן יהודה אמרו דבר אחד רבי שמעון בן יהודה הא דאמרן הני תנאי מאי היא דתניא רבי יוסי אומר נכי חיה בן עזאי אומר נכי מזונות מ"ד נכי חיה כ"ש נכי מזונות ומ"ד נכי מזונות אבל נכי חיה לא דאמר ליה אתתא דידי פקיחא היא ולא מבעיא חיה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבוד עובדא כוותיה דר"נ בששים לישנא אחרינא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שמו דקלא אגב קטינא דארעא [3]והלכתא כוותיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע בדקלא דארמאה [4]והלכתא כוותיה דריש גלותא בדקלא פרסאה אליעזר זעירא הוה

וטעמייהו משום דאינו דומה נבעלת בחוכם לנבעלת ברצון כדקאמרי: **אונם** אינו משלם את הצער. בפרק אלו נערות (כתובות דף לט. ושם)[ד] גבי הא דתנן האונס נותן את הנער בעי בגמרא נער דמאי אע"פ דדבר פשוט הוא שיש נער גדול בתולה שנבעלה מתחילה כשמשיר בתוליה ורוב קטנות חולות מזה היינו משום דנער דהשתא בתולים פשיטא ליה דלא משלם לפי שסופה להצטער תחת בעלה דתנא דמתניתין דהתם חייש לכחש גופנא מדקתני שהאונס נותן את הנער ומפתה פטור ומדפטרינן מפתה אלמא חייש לכחש גופנא מה שסופה להצטער תחת בעלה הלכך בעי נער דמאי:

מסורת הש"ס

(ה) לעיל ו: גיטין מח:.
(ב) כתובות לט. [ע"ש],
(ג) ל"ל האשכול יבש"ן,
(ד) [לף ו:], (ה) [ד"ה נער],

תורה אור השלם

1. כִּי יַבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה כמה היתה יפה: (ב) ר"ה בד"א דנישומין אגב: (ג) תוס' ד"ה אכלה כו' דלריבי לשדה דבפירות:

גליון הש"ם

גמ' כחש גופנא. עיין בב"מ דף קד ע"ב ובתוספות שם ד"ה סבר:

עין משפט נר מצוה

מה א ב מיי' פ"ד מהלכות גזלה ומאבידה הלכה יד סמג עשין מז טוש"ע ח"מ סימן שלד סעיף ו:

מוסף רש"י

מיטב שדהו של ניזק. השתא משמע שאם שלח בעירו ואכלה ערוגה של בית פאה בשדה חבירו שמין ערוגה יפה שבכל שדה הניזק ונותן לו דמיה ואפילו היתה זו כחושה (גיטין מח:) שאם אכלה ערוגה בשדהו שמין ערוגה משובחת של ניזק כמה יפה עכשיו עם פירותיה וכמה תהא יפה בלא פירות ונותן לו (לעיל ו:). **לא בא הכתוב.** להחמיר עליו לשלם יותר ממה שהזיק, אלא לגבות לניזקין, שיעור דמי מזקו כמות שהוא, מן העידית. שאם אין לו משות ורוצה לפרוע לו קרקע בשומת ערך ליתן לו מקרקע משובחת שלו (גיטין מח:) מן העידית של מזיק, דשמין ערוגה של ניזק לפי מה שהיא ואם מזיק בא ליתן לו קרקע בדמי מזקו, נותן לו מיטב שדותיו שהוא אותן דמיים (לעיל ו:). **כגון שאכלה ערוגה** בין הערוגות. והיו בהן כחושות ושמנות מעורבות זו אצל זו (גיטין מח:) ויש שם ערוגות שמנות וטעונות פירות הרבה, וכחושות וטעונות מעט, ולא יהיו הך ערוגה המאכלת מהי ניהו (לעיל ו:). **המוציא מחבירו עליו הראיה.** הא ניזק הוא מוציא מחבירו ועליו הראיה (שם) עליו להביא עדים לברר את הספק ולאוריינתא היא (לעיל מו:) מי בעל דברים יגש אליהם, יגיש ראיה אליהם (גיטין מח:).

הוה סיים מסאני אוכמי. משמע שלא היו רגילין במנעלים שחורין וכן משמע בסדר תעניות אלו (תענית כב. ושם) דקאמר אדהכי אתא ההוא גברא דסיים מסאני אוכמי ולא רמי מוטי כדי שלא יכירו בו שהוא יהודי ותימה בכפ"ק דבילה (דף טו.) תנן הוה סיים מסאני אוכמי וקאי בשוקא דנהרדעא אשכחוהו דבי ריש גלותא וא"ל מאי שנא הני מסאני אמר להו דקא מאבילנא אירושלים אמרו ליה את חשיבת לאיתאבולי אירושלים סבור יוהרא הוה אתיוה וחבשוה אמר להו גברא רבה אנא אמרו ליה מנא ידעינן אמר להו או אתון בעו מינאי מילתא או אנא איבעי מינייכו מילתא אמרו ליה בעי את אמר להו האי מאן דקץ כופרא מאי משלם אמרו ליה משלם דמי כופרא והא הוו תמרי א"ל משלם דמי תמרי אמר להו והא לאו תמרי שקל מיניה אמרו ליה אימא לן את אמר להו בששים אמרו ליה מאן אמר כוותיך אמר להו הא שמואל חי ובית דינו קיים שדרו קמיה דשמואל אמר להו שפיר קאמר לכו בששים ושבקוהו: ר"ש אומר אכלה פירות גמורים כו': מ"ט הא דאמר רחמנא [1]ובער בשדה אחר [2]מלמד ששמין על גב השדה ה"מ מידי דצריך לשדה הני כיון דלא צריכי לשדה בעינייהו בעי שלומי אמר רב הונא בר חייא א"ר ירמיה בר אבא דן רב כר"מ ופסק הלכתא כר"ש דן רב כר"מ דתניא[3] [4]כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אבדה כתובתה דברי ר"מ רבי יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי ופסק הלכתא כר"ש כי הא דתנן ר"ש אומר אכלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין אם סאה סאה אם סאתים סאתים: **מתני'** [5]המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל השדה פטור ואם הוזקה בהן בעל הגדיש חייב ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב: **גמ'** לימא תנן דלא כרבי דאי כרבי [6]האמר עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור אמר רב פפא הכא [7]בנטר בי דרי עסקינן דכיון דא"ל עייל וגדוש עייל ואנטר לך הוא: **מתני'** [8]השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים [9]שלח ביד פקח הפקח חייב [10]אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים המביא את העצים חייב [11]אחד הביא את העצים ואחד הביא את האור המביא את האור חייב [12]בא אחר וליבה המלבה חייב ליבתה הרוח כולן פטורין: **גמ'** [13]אמר ר"ל משמיה דחזקיה [14]לא שנו אלא שמסר לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב מ"ט מעשיו קא גרמו לו ורבי יוחנן אמר אפילו שלהבת פטור מ"ט צבתא דחרש גרמה לו ולא מחייב עד שימסור לו גווזא

סלתא

מסאני אוכמי. מנהג אנשים: **כופרא.** כתמרים כבוסר בענבים: **דמי כופרא.** אינו כלום לימכר עכשיו: **והא הוו תמרי.** לאחר זמן: **בששים.** עם הקרקע דהכל בכלל שהקונה קרקע בפירותיה נותן עיניו קנה בשבח של אחר זמן: **דן רב.** מעשה עבד: **פסק הלכתא.** כלומר לימד לתלמידים שהלכה כר"ש הלכה פסוקה לדורות: **לא חתמה לו.** שהה המיוחדת לכתובה: **אבדה כתובתה.** ולא מצית לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דא"כ הוה לה למעבד לראשון אלא ודאי גמרה ומקניא: **נטר כי דרי.** שומר הגרנות שמנהגן היה לעשות כל בני הכפר בגורן אחד זה גדישו וזה גדישו וממנין שומר ובהיא אפי' רבי מודה: **מתני' המגיא אם הנאים חייב.** דאי לאו אחרון קמא לא עביד מידי: **גמ' נבתא.** לבת טגלי"ם: **גווזא.** קוליס: סלתא

מסורת הש"ס

מו א מו"ר פי"ז מהל' גזילה הלכה יא סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סימן ל סעיף ח וסימן ק סעיף ג:

מז ב ג מו"ר פ"ג מהל' מזקי ממון הלכה טו ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סז טוש"ע מ"מ סימן שלג סעי' ד:

מח ד מו"ר שם פי"ד הלכה ה סמג עשין סט טוש"ע מ"מ סימן מיח סעיף ז:

מט ה מו"ר שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ח:

נ ו ז ח מו"ר שם הלכה ז ועי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעיף ט:

נא ט מו"ר שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' ז:

מוסף רש"י

כתב לראשון. שטר מכר על שדה אחת, ולא חתמה לו. לא הודית בחומו מכר, וכתב שטר אחר לזוקה שני על שדה אחרת וחתמה לו, אבדה כתובתה. אם אין שם בני חורין, שהרי הלאשון אומר הנחתי לך מקום לגנות הימנו (כתובות צה.). יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי. מן השני תגנה (שם). עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור. דשל ומיב ונטר לך קאמר ליה (ב"מ פא:). פטור מדיני אדם. לשלם, וחייב בדיני שמים. פורענות לשלם לרשעים שנתכוון להפסיד את ישראל (ניסין נג.). לא שנו. ההשולח הבעירה ביד מרש שוטה וקטן עצמן דפטור מדיני אדם (לעיל ט:), אלא כשמסר לו גחלת וליבה. המרש, הלא דמי לשור, דשור מזומן להזיק אבל הא דנחלת מרש עביד ליה להזק (לעיל כב:). מעשיו קא גרמו לו. מזומן הזיקו והוי כשוכו (שם. לגירסת הגמ' שם: ברי היזקא) מצוכל הזיקו לכל שהיא מזומנת להזיק (לעיל ט: לגי' הנ"ל). ור' יוחנן אמר אפילו מסר לו שלהבת פטור. וכ' יוחנן לטעמיה דאמר אמר משום חצי והכא חצי לחרש הן (לעיל כב:). צבתא דחרש גרמה לו. אחזתו של המרש גרמה ההבעה, שהוא נטלה והוליכה לגדיש. נבתא, אחזתו ומחז, מלשון נבתא שקורין טנילא"ם, ל"ל גרסינן לוחתא, יחודו של מרש שנתיחד עם הלהבת ונטלה, ולשון לוחתא שגלא"ם, כדאמרינן (ב"ב כא.) ליהוי לוחתא לחבנו (לעיל ט). גווזא. עלים יבשים (לעיל כב:).

הוה סיים מסאני אוכמי וקאי בשוקא דנהרדעא אשכחוהו דבי ריש גלותא וא"ל מאי שנא הני מסאני אמר להו דקא מאבילנא אירושלים אמרו ליה את חשיבת לאיתאבולי אירושלים סבור יוהרא הוה אתיוה וחבשוה אמר להו גברא רבה אנא אמרו ליה מנא ידעינן אמר להו או אתון בעו מינאי מילתא או אנא איבעי מינייכו מילתא אמרו ליה בעי את אמר להו האי מאן דקץ כופרא מאי משלם אמרו ליה משלם דמי כופרא והא הוו תמרי א"ל משלם דמי תמרי אמר להו והא לאו תמרי שקל מיניה אמרו ליה אימא לן את אמר להו בששים אמרו ליה מאן אמר כוותיך אמר להו הא שמואל חי ובית דינו קיים שדרו קמיה דשמואל אמר להו שפיר קאמר לכו בששים ושבקוהו:

תורה אור השלם

1. כִּי יַבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעַר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הוה מ' והייגו דאמרינן כו'. נ"ב אבל הרי"ף והרא"ש (בפהדרין שם) כתבו של ישראל היו שחורות ושלהם אדומות:

לעזי רש"י

טנלי"ש [טינלי"א]. צבת.

מ) [לעיל נח:], ב) כתובות לה., ג) לעיל מז: ב"מ פח: בילה מ., ד) לעיל כב: ט. קדושין מב:, ה) לעיל ט: [ע"ש] כב: [ע"ש], ו) [ד"ה קפילו], ז) [ד"ה כתבה], ח) [ד"ה אבל], ט) [ד"ה סוף], י) [ד"ה כבלורות], כ) רש"ל.